

довища функціонування до змін зовнішнього середовища, і досягнення на основі цього конкурентних цілей, її особливість полягає в тому, що проявляється вона лише в умовах стратегічного управління, оскільки є складовою загальної конкурентоспроможності.

1. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку // Економіка України. – 2007. – №8. – С.52-60.

2. Портер М. Международная конкуренция. – М.: Международные отношения, 1993. – 452 с.

3. Стиглер Дж. Совершенная конкуренция: исторический ракурс. Теория фирмы. – СПб.: Экономическая школа, 1995. – 347 с.

4. Хей Д., Моррисон Д. Теория организации промышленности. – СПб.: Экономическая школа, 1999. – Т.7. – 325 с.

5. Фатхутдинов Р. Стратегическая конкурентоспособность и экономика России // Общество и экономика. – 2003. – №1. – С.31-43.

6. Фатхутдинов Р. Конкурентоспособность организаций в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. – М., 2002. – 222 с.

7. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організацій. – К.: КНТЕУ, 2004. – 274 с.

8. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. – К.: КНТЕУ, 2002. – 285 с.

9. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства. – К.: Центр навч. літ-ри, 2006. – 259 с.

Отримано 21.10.2008

УДК 330.33.01 : 369.223.23

Н.С.ДОРОДНИХ, Л.А.НОХРИНА, канд. техн. наук, О.Д.ПАНОВА

Харківська національна академія міського господарства

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розглядаються теоретичні аспекти антикризового управління підприємством в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Наводиться оцінка можливостей виникнення кризової ситуації на різних етапах життєвого циклу підприємства. Аналізуються методики щодо визначення фінансового стану підприємства та ймовірності виникнення банкрутства.

В умовах серйозних змін у зовнішньому середовищі, що загрожують нормальному функціонуванню підприємства, набуває актуальності антикризове управління, обумовлене необхідністю забезпечення фінансової стійкості підприємства і його міцного положення на ринку. Сьогодні немає єдиного підходу до визначення антикризового управління – цього найважливішого важеля підприємницької активності. Антикризове управління визначають як:

- управління фірмою в умовах загальної кризи економіки;
- управління фірмою, що потрапила в кризову ситуацію в резуль-

таті незадовільного менеджменту;

- управління, здійснюване фірмою, що потрапила у важке становище, опиналася на порозі банкрутства [5].

Деякі економісти розглядають антикризове управління як комплексний, багатоплановий процес, що включає спеціальні фінансові процедури, особливий маркетинговий план, надзвичайні заходи щодо мобілізації персоналу, інші під антикризовим управлінням розуміють управління, «націлене на запобігання можливим серйозним ускладненням в діяльності підприємства, на забезпечення його стабільного, успішного господарювання з орієнтацією розширеного відтворення на найсучаснішій основі на власні накопичення» [1].

Узагальнюючи різноманітність визначень антикризового управління, доцільно сформулювати такі положення:

1) антикризове управління – це сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно до конкретного підприємства;

2) антикризове управління – це управління, яке утримує функціонування підприємства в режимі виживання в даний період і виводить його з кризового стану з мінімальними втратами. Цей вид управління припускає застосування до підприємства економічно і соціально виправданих оздоровчих процедур, спрямованих на підвищення його конкурентоздатності.

Значення антикризового управління полягає в тому, що воно:

- прояснює проблеми, що виникли в діяльності підприємства;
- дозволяє подолати важкий період;
- знижує ризик банкрутства і ліквідації;
- координує діяльність підприємства в цілому;
- виділяє пріоритетність проблем;
- сприяє мобілізації, раціональному розподілу і використанню ресурсів;
- допомагає перебороти невизначеність ринкового середовища і вийти на новий напрямок свого розвитку [4].

Процес антикризового управління є циклічним: діагностика – маркетинг – планування – ухвалення управлінського рішення – організації його виконання – мотивація – облік результатів – контроль – діагностика. З огляду на циклічність розвитку будь-якого підприємства, можна зазначити, що процес антикризового управління не повинен припинятися, він повинен бути постійним. Багато керівників не враховують, що виникнення кризових ситуацій відбувається на всіх стадіях життєвого циклу підприємства і, як показує дослідження підприємств-банкрутів, банкрутство визріває поступово. Воно зароджується ще в

період фінансового здоров'я, якщо останнє не підкріплено постійною аналітичною роботою, спрямованою на виявлення і нейтралізацію "схованих" негативних тенденцій. Кризові ситуації виникають на всіх стадіях життєвого циклу підприємства [3]. Реалізація всієї сукупності процедур антикризового управління починається лише на певному етапі життєвого циклу в умовах різкого спаду, що характеризується низькою платоспроможністю підприємства. Досягнення найбільшої фінансової стійкості при різних несприятливих зовнішніх і внутрішніх обставинах можливо за умови застосування антикризового управління на всіх етапах життєвого циклу підприємства, тобто стає задачею раннього виявлення ознак і факторів кризових ситуацій, а також їхнє попередження.

Доцільно застосовувати антикризову програму на кожному етапі життєвого циклу підприємства для запобігання спаду виробництва [5]. Слід постійно відслідковувати зміну фінансового положення підприємства і вчасно аналізувати фінансову звітність. У такому разі керівник матиме можливість не тільки визначити передумови, "ранні сигнали" кризи, але й ефективно управляти фінансами, підтримуючи фінансову стабільність, що є основою успішної діяльності підприємства. Уміння менеджерів прогнозувати і запобігати можливим кризам стає значимим фактором успіху економічної, маркетингової і управлінської діяльності підприємства. Основою для оцінки фінансового положення підприємства є сукупність вітчизняних і закордонних методик [2], у результаті порівняння яких можна зробити висновки про те, що деякі методики суперечать одна одній, тому що, визначаючи по них положення підприємства, можна одержати зовсім протилежні результати. Позитивні й негативні сторони найбільш поширених методик наведено в таблиці.

Методика аналізу	Позитивні аспекти	Негативні аспекти
1	2	3
Методика Російської Федерації (затв. Постановою Уряду Російської Федерації №498 від 20.05.94 р.)	Розрахунок періоду відновлення платоспроможності	Не враховує наявності найбільш ліквідних активів, без яких підприємство не може вчасно розраховуватися по заборгованостях. Розрахунок ведеться виходячи із загального обсягу поточних активів без поділу на запаси і витрати, кошти, дебіторську заборгованість. Але, менш ліквідні активи не можуть компенсувати недолік більш ліквідних
Методика, затв. Наказом Агентства з питань попередження банкрутства підпри-	Повний розрахунок показників фінансового стану підприємства	Немає необхідності розраховувати коефіцієнт автономії і коефіцієнт фінансової стабільності одночасно, тому що при задоволенні першої нерівності автоматично зважається і

Продовження таблиці

1	2	3
смств та організацій України		друге
Методичні вказівки по проведенню аналізу фінансового стану підприємств та організацій (затв. наказом ФСФО Росії №16 від 23.01.2001 р.)	Є важливими для детального аналізу фінансового стану підприємства	Не підходять для експрес-аналізу оцінки можливості банкрутства, тому що є дуже детальними, охоплюють багато показників, що призводить до необґрунтованих витрат часу
Модель Альтмана	Інтегрує показники різних аспектів діяльності підприємства	Розходження в урахуванні окремих показників, що визначається впливом інфляції на їхнє формування, невідповідністю балансової і ринкової вартості окремих активів та інших об'єктивних причин, які визначають необхідність коригування коефіцієнтів значимості показників, наведених у моделі Альтмана, і врахування ряду інших показників оцінки кризового розвитку підприємства
Модель Бівера	Інтегрує показники різних аспектів діяльності підприємства	Велика питома вага в засобах підприємства належить довгостроковим кредитам. Для українських підприємств це не є характерним, тому що банки видають короткострокові кредити, або тільки під забезпечення власними засобами
Модель Пратта	Детальний аналіз	Дуже громізка і незручна у використанні. Містить тільки фінансові показники, які дають оцінку факту банкрутства підприємства чи його неплатоспроможності
Метод розрахунку забезпечення запасів та витрат власними коштами	Визначається забезпечення власними обіговими коштами	Можна зробити висновок лише про надлишок чи дефіцит запасів і витрат, що є тільки однією з ознак неспроможності підприємства
Модель Спрінггейта і універсальна дискримінантна функція	Інтегрують показники різних аспектів діяльності підприємства	Не враховують (як, утім, і вищезгадані моделі) галузевих особливостей розвитку підприємств

Недоліком наведених методик є також те, що вони визначають лише нижню границю коефіцієнтів, не враховуючи верхні нормативні обмеження, що характеризують ефективність використання ресурсів.

Таким чином, аналіз свідчить про необхідність створення моделі, що найбільш повно характеризує всі аспекти фінансового стану підприємства, спрямованої на виявлення непродуктивного використання наявних ресурсів, здатної виявити ранні ознаки кризового стану.

1.Жарковская Е.П., Бродский Б.Е. Антикризисное управление. – 4-е изд., испр. – М.: Омега - Л, 2007. – 356 с.

2.Милявская З.П., Тельнова А.В. Разработка методики определения несостоятельности предприятия // Вісник Технологічного університету Поділля. Ч.2. – Хмельницький, 1999. – С.45-52.

3.Тельнова Г.В. Життєвий цикл підприємства і роль антикризового управління на кожному його етапі // Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності: Сб. науч. тр. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2004. – С.17-20.

4.Тельнова А.В. Антикризисная программа и ее роль на современном отечественном предприятии // Економіка: проблеми теорії та практики. 36. наук. праць. Вип.134. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С.25-27.

5.Чернявський А.Д. Антикризове управління. – К.: МАУП, 2000. – 208 с.

Отримано 08.07.2008

УДК 330.111.62

О.М.ЧЕРЕВАТЕНКО

Українська державна академія залізничного транспорту, м.Харків

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Розглядаються перспективи розвитку державно-приватного співробітництва в інфраструктурних секторах економіки України. Визначено економічні складові партнерства між державою і приватнопідприємницькими структурами.

Державно-приватне співробітництво отримало широке розповсюдження за кордоном, передусім у країнах Західної Європи. В березні 2005 р. Рада Європи офіційно рекомендувала європейським державам активніше застосовувати його механізми для інфраструктурних перетворень. Про безперечну актуальність питання державно-приватного співробітництва як моделі взаємодії підприємницьких структур і держави свідчить підвищена увага з боку політиків, посадовців, підприємців, вітчизняних і закордонних експертів. Особливої важливості набуває застосування різних форм та видів державно-приватного співробітництва в інфраструктурних проектах. Саме державно-приватне партнерство на думку представника ЕБРР О.Декампа буде найбільшим джерелом фінансування інфраструктурних проектів в Україні [8].

Основні фонди комплексу інфраструктурних галузей економіки України надто зношені і за роки незалежності інвестиції в розвиток виробничих потужностей майже не здійснювались. Будівництво автомобільних і залізничних магістралей, портів, аеропортів, об'єктів комунального господарства і відповідний ремонт та модернізація існуючих інфраструктурних мереж можливе лише із залученням вітчизняного і міжнародного капіталу на основі застосування різних форм державно-приватного співробітництва. Напередодні проведення в Україні Євро-2012 активне впровадження державно-приватного співробітництва